

ПЕДАГОГІКА СЕРЦЯ І РОЗУМУ

ДО 175-РІЧЧЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ім. М. П. ДРАГОМАНОВА

Високі слова про жертвність професії педагога, його духовну місію, що звучать під час урочистостей, за буденності забуваються. В час щоденної, хай і непростой роботи вчитель зазвичай переймається найголовнішим для себе завданням: як налагодити діалог з учнем, щоб навчити його мислити. Кращі українські педагоги сповідували саме такий принцип. Сучасні діти не сприймають жорстких і дисциплінарних правил, вони зростають в іншому світі. Яким має бути вчитель, щоб виховати особистість для XXI століття, якою має бути вища школа, щоб навчити його вчителювати? Про це наша розмова з ректором Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова професором Віктором АНДРУЩЕНКОМ.

— Вікторе Петровичу, яке місце в системі вищої освіти країни належить університету Драгоманова?

— Щоб відповідь на це запитання була повною, очевидно, слід спочатку згадати вагомий для нашого вишу факт. 4 грудня 1834 року професор Орест Новицький прочитав першу лекцію 25 студентам Педагогічного інституту — новоствореного підрозділу в університеті Св. Володимира. І хай історія розпоряджалася так, що відтоді він неодноразово змінював назву, статус, місцезнаходження, але підготовка

Міністерство освіти і науки. Також упевнені, що Кабінет Міністрів розгляне цю пропозицію позитивно. Бо не тільки відповідаємо всім критеріям, а й перевершуємо їх. Скажімо, такий заклад має налічувати 150 професорів, у нас — 250, спеціалізованих учених рад — 15, у нас — 17. Для нас здобуття такого статусу — принципове питання. Сьогодні треба готувати вчителя як дослідника. До цього підштовхують, як мінімум, дві позиції: дитина щодень нова, і якщо вчитель не навчиться реагувати на такі зміни — педагога з нього не вий-

дуться, і повідомляти про це учням так, щоб розбудити їхню цікавість.

Без оволодіння електронно-інформаційними технологіями це буде складно зробити. Власне, готуючись до уроку з багатьох предметів, учителю слід не тільки дотримуватися підручника, а й поцікавитися, що з цієї теми є в сучасній інформаційній базі.

Знайомі наші студенти і з таким поняттям, як мовні стратегії. Це коли вивчаються дві іноземні мови, а українську треба знати як Отченаш. І, нарешті, духовність. Учитель повинен бути відкритим до

містах. Тестова система цю мережу підриває. Власне, кожен центр відвідували 10–15 осіб, до нас вступали щороку двос-трое з них. Але я був упевнений, що ці студенти не зрадять свого поклонання.

Або такий потужний, але втрачений пласт позашкільного навчання — гурткова робота. Впевнений, діти, які б їх відвідували, навряд чи подавали б документи на надцять напрямків, вони йшли б у свій університет.

— Що робити?

— Удосконалювати систему. Ми обговорювали це питання в Асоціації ректорів, де я обраний першим віце-президентом, висловили низку пропозицій. Деякі з них уже працюватимуть під час цьогорічної вступної кампанії. Скажімо, враховуватиметься атестат. Також відновлять роботу внутрішні конференції. Наприклад, у нас вона називалася «Вчитель — моє покликання» і проводилася в три етапи. Спочатку діти надсилали свої твори про вчителя, потім приїжджали і писали творчу роботу, а в травні проходили співбесіду. Тоді ми мали можливість кращих з кращих зараховувати не тільки

ально потужної особистості.

Серйозного перегляду потребує і програма підготовки школярів. Скажімо, всі причетні до школи погодяться зі мною, що вона дещо складна для сприйняття дітьми. Те саме можна сказати і про підручники. При нашому університеті є батьківська рада, яка збирається раз на рік. Так от, батьки кажуть, що раніше фізика сприймалася легше і продуктивніше, ніж зараз. Це стосується й біології, хімії... Попереду робота щодо створення підручників нового покоління. Причому добрий підручник вийде тоді, коли вчений напише його разом з учителем. І тільки після двох-трьох років апробації й удосконалення в ньому можна буде поставити крапку.

Ще одна наша спільна проблема. Якщо дитина планує продовжити своє навчання після школи, то вже з восьмого класу вчитель повинен виявити в неї певні здібності, нахили, щоб формувати профільну школу. Обсяг сучасних знань не для всіх підйомний. Вони мають надаватися в спеціалізованих класах, школах, інтернатах.

— Світ ваших наукових

важали, мали бажання взаємодіяти, співпрацювати в межах єдиного європейського простору. Ми, теоретики, повинні вибудувати таку шкалу цінностей.

Перша і головна умова в ній — толерантність. До пріоритетів належать також екологічна безпека, міжкультурні комунікації, миролубство... Коли всі ці принципи знайдуть своє місце в шкільних програмах, підручниках, у контексті виховної діяльності, тоді в різних країнах формуватимуться особистості, здатні до діалогу.

— Чи озвучили ви свої принципи педагогіки майбутнього перед європейськими колегами?

— З такою доповіддю я виступив в Оксфорді, де відбувався саміт ректорів Європи. Вони пройнялися цією ідеєю. Більше того, підтримали нашу ініціативу створити консорціум педагогічних університетів, керівники яких мають ґрунтовно опрацювати цю проблему. Наш університет готовий взяти на себе відповідальність за підготовку вчителя для об'єднаної Європи, стати центром налагодження цього процесу. Але без допомоги держави нам це

назву, статус, місцезнаходження, але підготовка вчителів не припинялася, а наші освітні заклади тісно взаємодіють і донині.

Тож, якщо хочете знати мою думку, першість я завжди віддаю Київському національному університетові імені Тараса Шевченка — і як вдячний його вихованець, де пройшов усі шаблі науково-педагогічного зростання, і як посадовець, знаючи всі нюанси організації навчального процесу. З повагою ставлюся до діяльності національних університетів — Харківського ім. В. Н. Каразіна, Львівського ім. Івана Франка, Одеського ім. І. І. Мечникова. У першу п'ятірку входить і наш університет. А якщо брати педагогічний напрямок, то серед 22 профільних вишів ми впевнено утримуємо головну позицію. Рейтинги складаються за різними, часто формальними показниками. А визначальний один — наукові школи. Їх не створити за один рік — для цього потрібні зусилля мінімум трьох поколінь науковців-однородців, коли учні продовжують розвивати справу, розпочату вчителем. Зазвичай це комплекс ідей, певних положень, з яких через роки напруженої праці народжується те, що ми називаємо інноваціями. У нас 34 науково-педагогічні школи.

— З таким доробком можна претендувати на статус дослідницького університету...

— Ми вже подали таку заявку-обґрунтування в

реактувати на такі зміни — педагога з нього не вийде. Він просто читатиме предмет. Але й тут питання: як? Світова наука не зупиняється в розвитку. Якщо вчитель прийде в клас із застарілими знаннями, чи завоює він авторитет, навіть якщо вкладатиме душу в свою роботу?

— Нині активно обговорюється питання модернізації шкільної освіти, відповідно є низка претензій до педагогічних кадрів. Яке ваше слово в цій дискусії?

— Ми вже не один рік працюємо над тим, щоб наш випускник відповідав усім вимогам сьогодення. А для цього його треба навчити здатності вбирати в себе всі імпульси соціального середовища, в якому він перебуває, і відчувати дух епохи в світовому масштабі. І водночас знати, якими ці імпульси були раніше, щоб, спілкуючись з учнями, не зіштовхувати певні пластичні знання, а вміти пояснювати такі суперечливості. Зайве нагадувати й про те, що він має вийти з вищою особистістю, яка не поверхово знайома з національною і світовою культурою.

Однозначно він повинен бути фахівцем-предметником і майстерним викладачем. Скажімо, вчитель хімії повинен не тільки володіти програмним матеріалом, а й підходити до межі новітніх профільних знань, слідкувати за тим, що в цих напрямках відбувається, які наукові дослідження ве-

дуться. Учитель повинен бути відкритою людиною, в якій є віра, надія, любов до дитини. Ось такої моделі навчання ми намагаємося дотримуватися.

Наші студенти вивчають дві іноземні мови, працюють за програмою «Електронна педагогіка», їм просто не вдається щось пропустити під час вивчення предметів зі спеціалізації — щодвмісяці робимо заміри якості знань з того чи того предмета. Але що ґрунтовнішою стає наша підготовка, то менше в них шансів потрапити до школи. На таких фахівців уже чекають значно престижніші за нинішніми мірками, бо грошовитіші, місця.

— Можливо, в такому разі варто шукати «свого» студента, який просто не уявляє життя без цієї професії?

— Це бολіче питання. Ми перейшли на тестову систему добору абітурієнтів. З одного боку, вона прогресивна, бо створює рівні можливості для дітей з різних прошарків суспільства. Але все-таки вона потребує вдосконалення. Бо кожен університет, ви правильно сказали, повинен знати свого студента, переконатися в його здібностях до професії. Саме з цієї причини кілька років тому ми організували 35 центрів довшівської підготовки по всій країні. Причому діяли вони навіть там, куди не добираються інші університети — в селищах міського типу, маленьких

можливості країн з кращих зараховувати не тільки до себе, а й рекомендувати ще до 15 університетів. Можна також зробити предметні конференції з математики, хімії, фізики, зазвичай тут невеликий конкурс.

— Як загалом оцінює ректорський корпус перебувочі процеси в галузі? Ми рухаємося в правильному напрямку?

— Напевно важко сказати. Коли стихнуть політичні пристрасті, в яких ми нині перебуваємо, наша асоціація проведе засідання-обговорення цього питання. Його результатами стануть кілька аналітичних порівняльних доповідей, а на їх основі — доповідна записка Президентів, уряду щодо подолання кризового стану в середній і вищій школі. Середня школа справді перебуває у важкому стані. Для університетської освіти належного абітурієнта вона не готує. Про це кажуть усі ректори. Ми змушені на першому курсі давати студентам додаткові знання з основ того чи того предмета, бо діти не готові сприймати програму вищої школи.

— Де в цьому ланцюгу найслабша ланка?

— Гадаю, йдеться про системний характер. Хоч починається все з елементарного — держава не платить грошей учителю. А він повинен, образно кажучи, не годувати свиней, а готуватися до уроку, не працювати репетитором або на двох роботах, а докласти сил, щоб утримувати планку інтелекту-

— Світ ваших науково-педагогічних інтересів багатограний. Що в ньому залишилося нереалізованим, які теми ще чекають свого часу?

— Справді, мені цікаво працювати в багатьох галузях знань. Зокрема, маю певний доробок наукових праць у соціальній філософії, політології, психології, культурології. Цікавить мене й освітня галузь — останніми роками чи не найбільше, де я переломлюю свої філософські, політологічні, культурологічні погляди в концепцію, яку хочу теоретично обґрунтувати. Планую зробити це в найближчі кілька років.

Якщо точніше, йдеться про проблеми підготовки нового вчителя для об'єднаної Європи XXI століття. Я добре знаю цей освітній простір, де нині глобалізація, міграційні процеси роблять дуже злу річ. Навіть у таких благополучних країнах, як Швеція, Австрія, міжконфесійні, майнові, етнічні, інші суперечності спричиняють те, що вчитель заходить у клас і не знає, чого він повинен навчати дитину. Європа об'єднується і цей процес триватиме. Треба, щоб у Франції, Швеції, Україні вчитель навчав дітей за єдиною шкалою цінностей, за єдиним європейським стандартом. Причому не денационалізованим — національна складова обов'язково має бути. Але треба так виховувати дітей, щоб вони і дорослими розуміли одне одного, по-

шого процесу. Але без допомоги держави нам не впоратися — університету затишно в нинішніх приміщеннях, не вистачає обладнання, лабораторій.

— Поки політики тільки планують налагоджувати інтеграційні процеси, мріють про входження до європейської спільноти, українські освітяни впевнено завойовують нові й нові території впливу!

— А ми в Європі споконвіку. Просто нас менше знали через «залізну завісу». До речі, в освіті ми маємо більше досягнень, ніж європейські університети. Завважте, з дев'яти найвидатніших педагогів світу четверо українці. М. Пирогов, К. Ушинський, А. Макаренко, В. Сухомлинський, а я ставлю в цю шеренгу велетів і Драгоманова. Ще 100 років тому він словив думки, що їх тільки сьогодні ми намагаємося запровадити для підготовки вчителя. Формулу Сухомлинського «Серце віддаю дітям» намагається застосувати в навчальному процесі, вихованні особистості весь цивілізований світ. У нас в Артеку є філіал, де практикуються студенти-драгомановці. Вони вже звикли до запитань іноземців: як ви добиваєтеся того, що на третій день діти різних народів стають друзями? Відповідь одна — педагогіка серця об'єднує людей.

Спілкувалася
Наталія БОРОДЮК,
«Урядовий кур'єр»